

Marian WOŹNIAK*
Politechnika Rzeszowska

WPŁYW INTEGRACJI EUROPEJSKIEJ NA WIZERUNEK POLSKIEJ WSI

Obszary wiejskie stoją w obliczu przemian związanych ze zmianami wizerunku wsi trzeciego tysiąclecia oraz z niekorzystnymi zjawiskami sytuacji społeczno-ekonomicznej zachodzącymi na obszarach wiejskich. Ich rozwój nie jest obecnie ściśle związany z produkcją żywności, ale z wytwarzaniem żywności wysokiej jakości i koniecznością rozwijania, obok efektywnego rolnictwa, efektywnej przedsiębiorczości pozarolniczej. Coraz częściej rozwój wsi jest interpretowany w aspekcie jego wielofunkcyjności, w którym rolnictwo jest jedną z działalności prowadzonej przez gospodarstwa rolne.

1.WPROWADZENIE

Obszary wiejskie, które stanowią około 93% powierzchni naszego kraju, są bogactwem narodowym, które należy chronić przed zgubnym działaniem człowieka oraz negatywnym wpływem procesów globalizacji. Obszary wiejskie o krajobrazie naturalnym, stosunkowo mało przekształconym z atrakcyjną przyrodą, stanowią wielkie bogactwo Polski.

Obecnie wraca się do akcentowanych elementów wiejskości, jakimi były drzewa, zielone pola, drogi, kapliczki i krzyże, solidny wygląd wsi, do stwierdzenia, że prawdziwe serce narodu tkwi w wiosce, która nabrała niemal mitologicznego statusu. Termin „wieś” posiada swą genezę w słownictwie angielskim, gdzie zaczęto go używać w XVIII wieku. W Anglii panuje jednolita interpretacja wsi, co oznacza, że wieś to „estetyczne i historyczne walory w pełni oswojonego krajobrazu rolniczego”. Termin ten obejmuje nie tylko tereny pod zabudowę, ale także „łono przyrody”, co oznacza także „wiejskie okolice”¹. Wieś ma autorytet w społeczeństwie, uchodzi za miejsca, które cechuje tradycja, stabilność i trwałość, a media angielskie uważają, że wieś angielska jest jednym z najbardziej obiecujących sposobów sprzedania Wielkiej Brytanii za granicą². Wiąże się to ściśle z przedstawieniem oferty rekreacyjnej wsi, co akcentuje się przez ukazanie:

- gospodarczej roli wypoczynku na wsi; jest to bezpośrednio związane z pomocą w odbudowanie lokalnej wiejskiej gospodarki, zachowaniem wartości kulturowych wsi,

* Dr inż. Marian WOŹNIAK, Katedra Przedsiębiorczości, Zarządzania i Ekoinnowacyjności, Wydział Zarządzania i Marketingu, Politechnika Rzeszowska.

¹ P. Macnaghten, J. Urry, *Alternatywne przyrody. Nasze myślenie o przyrodzie i społeczeństwie*, Wyd. Nauk. SCHOLAR, Warszawa 2005 s. 230-231.

² P. Macnaghten, J. Urry, *Alternatywne przyrody. Nasze myślenie o przyrodzie i społeczeństwie*, Wyd. Nauk. SCHOLAR, Warszawa 2005, s. 230-231.

- wsi jako oazy spokoju i naturalnego piękna, wymagającej ochrony,
- wsi jako miejsca wolności i ucieczki.

Wieś utożsamiana jest głównie z przestrzenią, w dużym stopniu z krajobrazem rolniczym i leśnym. Tymczasem omawiając jej specyfikę, należy uwzględnić wielowymiarowość wsi, jej przestrzennego zagospodarowania i użytkowania oraz czynnik społeczny, jaki stanowią mieszkańcy tych środowisk.

Jak podkreśla A.P. Wiatrak³, obszary wiejskie są często utożsamiane z pojęciem wieś, które jednak jest znacznie węższe. Obszary wiejskie obejmują wszystkie tereny położone poza miastami, tj.: tereny zabudowane, rolne (grunty orne, łąki, pastwiska, sady), lasy, wody oraz nieużytki. Kryteria OECD i UE uwzględniają w definicji obszarów wiejskich gęstość zaludnienia na km² – OECD przyjmuje wielkość poniżej 150 osób/km², UE zaś poniżej 100 osób/km². Uwzględniając funkcje obszarów wiejskich, autor wyodrębnia: osadnictwo związane z obszarami wiejskimi, tereny rolne ściśle powiązane z uprawą ziemi, tereny wiejskie przeznaczone pod inną działalność niż rolnictwo, tereny objęte prawną ochroną środowiska naturalnego oraz tereny uzdrowiskowe, tereny rekreacyjne, pozostałe tereny wiejskie, np. nieużytki zajęte pod infrastrukturę komunikacyjną.

Rolnictwo jest kluczowym sektorem kształtującym jakość terenów wiejskich i ogólnie środowiska wiejskiego. Nie można zapominać, jak pisze E. Pisani, że „rolnictwo przez długi czas było gospodarzem przestrzeni wiejskiej”⁴. Obecny kształt WPR Unii Europejskiej, przyczyniając się do poprawy sytuacji ekonomicznej i konkurencyjności gospodarstw rolnych, akcentuje także różnorodność i bogactwo wsi, jej wartości kulturowe, przyrodnicze i jej odrębność krajobrazową⁵.

Celem artykułu jest ukazanie obecnego wizerunku polskiej wsi jako ogrodu współczesnej Europy oraz, w oparciu o badania ankietowe, przeprowadzenie dyskusji dotyczącej wpływu integracji na obecny wizerunek wsi polskiej.

2. MIEJSCE WSI WE WSPÓŁCZESNEJ EUROPIE

Wieś, przechodząc zmiany związane z postępowaniem cywilizacyjnym, musi odejść od stereotypów i schematów identyfikujących ją wyłącznie z produkcją rolniczą, a ukierunkować się w stronę rolnictwa, które oprócz wytwarzania żywności jest także „producentem” krajobrazu, dostrzegalnego w kręgach miejskich. Środowisko wiejskie ma więc także znaczenie ekonomiczne jako pożytki z produkcji ekologicznej żywności, jako środowisko ochrony zdrowia i wypoczynku⁶. To szczególnie ważne funkcje w odniesieniu do kształtowania wizerunku polskiej wsi jako „ogrodu” Europy.

Jak stwierdza F. Tomczak⁷, od wielu lat prowadzi się dyskusję dotyczącą obecnego stanu wsi oraz koncepcji jej przyszłości. Nie jest to kwestią przypadku, gdyż z raportu UNDP wynika, że wieś polska stanowi zasadniczą część dziedzictwa przyrodniczego

³ A.P. Wiatrak, *Regionalny wymiar rozwoju obszarów wiejskich*, [w:] *Kwestia agrarna w Polsce i na świecie*. Wyd. SGGW, Warszawa 2005, s. 611-622.

⁴ M.C. Maurel, *Jaką rolę ma odgrywać rolnictwo w społeczeństwie europejskim?* Wieś i Rolnictwo, nr 1/2005, s. 23-36.

⁵ A. Biernat-Jarka, *Zmiany w zakresie polityki wspierania rozwoju obszarów wiejskich w Unii Europejskiej*, [w:] *Kwestia agrarna...*, op.cit., s. 369-374.

⁶ E. Otolński, W. Wielicki, *Europejski model rolnictwa i wsi XXI wieku*, [w:] *Regionalne różnicowanie agrobiznesu*, AR w Poznaniu, Poznań 2002, s. 13-15.

⁷ F. Tomczak, *Gospodarka rolnicza w rolnictwie: Uwarunkowania i mechanizmy rozwoju*. IRWiR PAN, Warszawa 2005, s. 289, 385-386.

i kulturowego Europy, a także poważny potencjał demograficzny. Fakt, że obszarów wiejskich nie można już identyfikować wyłącznie z rolnictwem, a wieś zatracą swój rolniczy charakter, powoduje, że obecnie w kształtowaniu wizerunku wsi, jak podkreśla J. Zegar⁸, podstawowego znaczenia nabierają czynniki zewnętrzne o charakterze makroekonomicznym, europejskim, globalnym.

Jednym z priorytetów rozwoju obszarów wiejskich jest takie nimi zarządzanie, aby skutecznie przeciwdziałać degradacji środowiska naturalnego. Integracja Polski z UE znajduje także swoje odzwierciedlenie w tej kwestii, gdyż przyczynia się do upowszechnienia dobrych praktyk rolniczych, wzrostu roli doradztwa rolniczego i wrażliwości społeczności wiejskiej na problemy ekologiczne.

Problem ochrony, a co za tym idzie odpowiedniego zarządzania terenami wiejskimi dostrzega Rada Europy, która w Zleceniu nr 1296 z roku 1996 przyjęła do realizacji postanowienia „Europejskiej Karty Obszarów Wiejskich”. Decyzje te dotyczą zakresu działań umożliwiających zrównoważone i harmonijne rozwijanie regionów wiejskich. W Europie, dla stworzenia podstawy dla trwałej gospodarki zasobami, należy inicjować nowe funkcje w sektorze rolnictwa, leśnictwa, hodowli rybnej i rybołówstwa. Działania takie dotyczą ochrony przyrody i krajobrazu, produkcji surowców dla przemysłu i energetyki, ale jednocześnie udostępniania terenów wiejskich dla rekreacji, głównie w postaci agroturystyki i ekoturystyki, które uzupełniają tradycyjne funkcje wsi. Oznacza to, że obszary wiejskie powinny zwrócić uwagę na:

- pełnienie funkcji ekologicznych,
- ochronę naturalnych źródeł życia – ziemi, wody, powietrza,
- ochronę istniejących biotopów i „zespołów zieleni”,
- utrzymanie i ochronę krajobrazów,
- zachowanie i ochronę różnorodności biologicznej,
- ochronę zwierząt dziko żyjących.

Europejska Karta Obszarów Wiejskich postrzega zatem obszary wiejskie nie tylko jako „dostarczyciela żywności”, ale także „ochrony wartości, stylu życia, dziedzictwa kulturowego i walorów społecznych”.

Obszary wiejskie obecnej Europy, na co zwracają uwagę Huylenbroeck i inni autorzy⁹, spełniają następujące funkcje:

- zielone: proekologiczna agrotechnika, kształtowanie i ochrona krajobrazu naturalnego i kulturowego, współdziałanie w utrzymaniu obszarów chronionych, podtrzymanie bioróżnorodności, zapewnienie dobrostanu zwierząt gospodarskich,
- błękitne: zarządzanie zasobami wodnymi, wytwarzanie energii wodnej i wiatrowej, zapobieganie powodziom, poprawa jakości wód,
- żółte: utrzymanie spójności i żywotności obszarów wiejskich, podtrzymanie tożsamości wsi, ochrona tradycji i kultury ludowej, rozwój produkcji i usług bezpośrednio związanych z rolnictwem, rozwój infrastruktury gospodarczej,
- białe: zapewnienie bezpieczeństwa żywnościowego, zapewnienie wysokiej jakości zdrowotnej żywności, zapewnienie różnorodności żywności.

⁸ I. Zegar, *Kierunki rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich – uwarunkowania regionalne. Możliwości wiejskiego rozwoju wsi polskiej w kontekście integracji z UE*. Pod red. A. Stasiak, KPZK Warszawa 2000, s. 29.

⁹ J. Kania, *Wielofunkcyjność rolnictwa i obszarów wiejskich w jednoczącej się Europie*. AURA, nr 1/2009, s. 8-10.

3. KAPITAŁ SPOŁECZNY I KULTUROWY JAKO ELEMENT WSPÓŁCZESNEJ EUROPY

W XXI wieku ogromnie ważna jest sfera aktywności demograficzno-kulturowej obszarów wiejskich, gdyż wieś podtrzymuje i zachowuje „żywiół ludzki”. Zwrot ku wsi i przyrodzie, co podkreśla F. Kuźma¹⁰, wynika z faktu poszukiwania przez mieszkańców miast środowiska mniej stresogennego i sentymentów związanych z tradycją i przeszłością. Wieś obecnie nie jest wyłącznie środowiskiem związanym z wytwarzaniem żywności, a sfery ekologiczna i ekonomiczna zazębiają się ze sferą demograficzno-kulturową, z zachowaniem wiejskiego krajobrazu przyrodniczego i kulturowego, odrębności narodowej, języka, strojów, roku obrzędowego.

Rodzina wiejska jest bardzo istotnym elementem społecznego krajobrazu wsi. Rodzina, będąc podstawową komórką społeczną, ma ważny wpływ na kształtowanie osobowości, nie tylko dotyczącej wychowania dzieci i młodzieży w poszanowaniu tradycji, religii, wrażliwości na kulturę i otaczającą przyrodę, ale dotyczy także wpływu na obserwatorów spędzających czas w środowisku wiejskim. Obserwujemy tutaj wyraźną różnicę w społecznym krajobrazie miasta i wsi, która charakteryzuje się większym przywiązaniem do tradycji i religii. Jest to niezmiernie istotne, gdyż warunkiem pozytywnych przemian, a tym samym rozwoju obszarów wiejskich jest ukazanie aktywności społeczności wiejskiej. Rozwój wsi będzie miał pozytywne wymiary tylko wtedy, gdy będzie silnie powiązany z korzeniami wsi i jej duchem, ale nie jest on wyłącznie sprawą „wieśniaków”, podobnie jak i wykorzystanie terenów rolniczych nie może być tylko sprawą rolników. Ta reguła jest obecnie akcentowana jako jedna z fundamentalnych, tworzących wizerunek obszarów wiejskich i relacje między rolnikami i mieszkańcami wsi a mieszkańcami miast, kraju i Europy¹¹.

Sylwetka mieszkańca wsi, „człowieka ziemi”, jak stwierdza E. Fottorino¹², wtopiona w wiejski krajobraz, nadaje mu wiarygodność, ale jednocześnie wskazuje, ileż w nim uludy, gdyż ocalałe jeszcze piękno krajobrazu jawi się jako efekt zacofania, oznaka opieszałości postępu, wymagająca bezzwłocznych zmian. Jak akcentuje autor, zewsząd daje się słyszeć głosy, że owo „nierentowne piękno” wymaga pośpiesznej modernizacji kosztem likwidowania polnych dróg i dawnej sielankowości. Należy wyraźnie przeciwstawić się takim poglądom.

Dziedzictwo obszarów wiejskich stanowi zarówno środowisko społeczne, kulturowe, jak i fizyczne. Szczególne miejsce zajmuje tu bez wątpienia rzeczywistość kulturowa wsi, której jednak nie można oddzielić od rzeczywistości społecznej i fizycznej – przyrodniczej. Środowisko fizyczne jest niejako miejscem utrwalania tworzonej przez społeczność kultury. W tym sensie, mówiąc o dziedzictwie własnego regionu, należy mieć na uwadze wszystkie jego wymiary: kulturowy, społeczny, fizyczny (przyrodniczy). Dziedzictwo nie jest anonimowym produktem, jest owocem życia i wspólnych działań lokalnych i regionalnych, jest ono odzwierciedleniem „duszy tej wspólnoty”. W tym właśnie wyraża się aksjologiczność dziedzictwa własnego regionu, która jest nośnikiem i odbiciem wartości pozostawionych przez wspólnotę.

¹⁰ F. Kuźma, *Agricultural Policy of the Slovak Republic in the process of admission to the EUROPEAN Union*. Zeszyty Naukowe AR, nr 377, Kraków 2000, s. 61-68.

¹¹ *Podstawy strategii zintegrowanego rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich w Polsce*, pod red. J. Wilkina, Uniwersytet Warszawski, 2003, s. 336.

¹² E. Fottorino, *Człowiek ziemi*, LSW, Warszawa 1999, s. 20-21.

Dziedzictwo regionu pozwala wydobyć kilka jego płaszczyzn, a mianowicie: kulturową, społeczną, intelektualną, religijną, etyczną, techniczną, estetyczną. Wszystkie te płaszczyzny tworzą świat wartości dziedzictwa. Należy powiedzieć, że istotną rolę tych płaszczyzn należy dostrzegać nie tylko w samej wielkości, różnorodności i złożoności, ale przede wszystkim w ich jakości, jakości oznaczającej, że są to wartości stałe, sprawdzone wielowiekową tradycją, pociągające swą autentyczną, oryginalną wartością. Dziedzictwo kulturowe oznacza także wartości bliskie sobie, „swojskie” i własne, ponieważ są to wartości własnego rodzinnego środowiska społeczno-kulturowo-przyrodniczego, ukształtowanego przez wspólnotę regionalną, z myślą o człowieku w nim mieszkającym i wypoczywającym, a tym samym w jakimś sensie odpowiadające wrodzonym jego właściwościom, a przede wszystkim mentalności.

Dziedzictwo kulturowe, co akcentuje wielu autorów, stanowi dorobek materialny i duchowy poprzednich pokoleń, jak również dorobek naszych czasów. Najczęściej błędnie utożsamia się dziedzictwo kulturowe wyłącznie z architekturą i sztuką, gdyż formy gospodarowania, sposoby uprawy roli i inne przejawy życia i rozwoju społeczności stanowią też elementy kultury wsi. Mieszkańcy każdej polskiej wsi i gminy są spadkobiercami dorobku kulturowego poprzednich pokoleń, które należy przekazać pokoleniom następnym.

Jak stwierdza H. Skorowski, terytorium regionalne ujmowane jako obszar życia i działania wspólnoty regionalnej, a składające się z naturalnie ukształtowanego terenu i środowiska przyrodniczego oraz całokształtów układów urbanistycznych i architektonicznych, tworzących przestrzeń estetyczną i symboliczną, w sposób istotny wyznacza i określa tożsamość regionalną. Całokształtem swych cech i elementów naturalnych i kulturowych wyznacza bowiem specyfikę, oryginalność i odrębność określonego obszaru, a także poprzez elementy natury i kultury kształtuje i wyznacza specyfikę samej wspólnoty¹³.

Dziedzictwo kulturowe trzeba rozumieć bardzo szeroko: to nie tylko kultura, a także oddziaływanie i stosunek mieszkańców do środowiska przyrodniczego i naturalnego. Dziedzictwo według Jana Pawła II jest rzeczywistością przyjmowaną zarówno przez jednostkę, jak i przez wspólnotę narodową. Dziedzictwo (kulturowe) jest pierwszoplanowo związane z człowiekiem, a dopiero wtórnie i pośrednio z całym światem rzeczy. Jest ono tym wszystkim, co stwarzało lepsze, bardziej godne warunki życia na ziemi, poprzez co każdy tworzył samego siebie, rozwijając się jako byt materialno-duchowy. Autentyczne dziedzictwo kulturowe – według Jana Pawła II – posiada przede wszystkim odniesienie humanistyczne, jest dziełem człowieka podejmowanym z myślą o człowieku. Owo postrzeganie dziedzictwa kulturowego jako rzeczywistości antropologicznej jest czymś nowym. W takim bowiem rozumieniu, celem i treścią owego potencjału z przeszłości jest człowiek, pokolenie, naród¹⁴.

Najważniejszą częścią naszego dziedzictwa jest kultura. Kultura ludzi to ich społeczne dziedzictwo, złożona całość, która obejmuje wiedzę, wierzenia, sztukę, moralność, prawo, techniki wytwarzania i używanie narzędzi, a także sposób porozumiewania się. Każda polska wieś i gmina, miasteczko, jest częścią polskiego, europejskiego i światowego dziedzictwa kulturowego, które jest wzbogacane przez następne pokolenia. Dziedzictwa kulturowego nie należy tylko i wyłącznie utożsamiać z odległą historią, tworzą je także

¹³H. Skorowski, *Antropologiczno-etyczne aspekty regionalizmu*, PWN, Warszawa 1990, s. 73.

¹⁴<http://www.sonata.art.pl/kulturaradziedzictwo.htm>; ks dr Wiesław Niewęglowski.

mieszkańcy żyjący obecnie. Dziedzictwo kulturowe to nie tylko kultura danego regionu, to także dziedzictwo naturalne, czyli środowisko przyrodnicze. O kształcie dziedzictwa decyduje wszystko to, co w kulturowym dorobku przyjęte zostało od poprzednich pokoleń.

Kultura ludowa posiada szczególną tendencję do zachowania swoistej odrębności w ramach określonych zbiorowości, a istota owej odrębności jest w zasadzie odwrotnie proporcjonalna do poziomu otwartości danej zbiorowości społecznej. Im bardziej jest ona izolowana lub im niższy jest jej poziom rozwoju cywilizacyjnego, tym więcej posiada ona cech odrębnych w strukturze swojej kultury obyczajowo-obrzędowej. Ta odrębność, a równocześnie i trwałość (zachowawczość, tradycjonalizm), bazuje na wyrażanym obiektywie w systemie wartości moralnych, religijnych, estetycznych¹⁵.

Nie można mówić, że polska wieś stoi w miejscu, że jest kulturową pustynią. Poruszamy się, nawet jeśli fizycznie stoimy w miejscu, gdyż w świecie bezustannych zmian, co podkreśla Z. Bauman, bezruch jest nierealny. Skutki, jakie daje ten stan rzeczy, są diametralnie różne. Część społeczeństwa staje się w pełni „globalna”, inni zaś tkwią w swej „lokalności”. Czy jednak, jak akcentuje Bauman, lokalność w zglobalizowanym świecie jest tylko oznaką społecznego upośledzenia i degradacji? Czy immanentną częścią procesu globalizacji jest postępująca segregacja przestrzenna, separacja i wykluczenie? Regionalizacja nie jest zjawiskiem negatywnym, co potwierdzają przykładowo obserwacje środowisk wiejskich, lokalizacja jest przeciwstawieniem hybrydyzacji kultury, przyczynia się do tego, że możemy mówić o specyfice i oryginalności wsi polskiej oraz wsi w poszczególnych regionach naszego kraju, że możemy zaakcentować jej piękno i jej tradycje i dzięki temu możemy stwierdzić, że ma ona szansę stać się „ogrodem” Europy XXI wieku. To w dużym stopniu dzięki społeczeństwu wiejskiemu mieszkańcy całej Polski pamiętają o legendach, tradycjach, regionalnych potrawach, podziwiają i kontemplują wiejskie krajobrazy, odpoczywają i regenerują swoje siły w czystym środowisku, w świecie otaczającej ich tam przyrody.

4. INTEGRACJA – SZANSA CZY ZAGROŻENIE DLA POLSKIEJ WSI

A. Woś podkreśla, że przełom wieku XX i XXI ukazał nowy fenomen, polegający na tym, że współczesne rolnictwo wytwarza nie tylko żywność, ale także dobra i użyteczności środowiskowe. W istocie oznacza to, że „rolnictwo – zmieniając swój potencjał – tworzy nowe warunki życia społeczności ludzkich, co obejmuje warunki bytu i zamieszkania ludzi, jakość środowiska przyrodniczego oraz tworzenie nowych struktur społecznych”. W takim rozumowaniu środowisko wiejskie i jego elementy, jak: woda, równowaga rolniczo-leśna, czystość, świat roślin i zwierząt, stają się dobrami na sprzedaż, tak samo jak produkty rolnicze. Jednocześnie stają się czynnikami przewagi konkurencyjnej regionów. A. Woś¹⁶ akcentuje, że rolnictwo nie tylko wytwarza żywność, ale staje się istotnym składnikiem równowagi ekologicznej i nowych funkcji wsi. Rolnictwo ↔ wieś ↔ środowisko naturalne, to główne byty dla ukazania rozwoju obszarów wiejskich, ale także główne składniki ich konkurencyjności.

T. Hunek¹⁷ stwierdza, że kluczem do rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich może być koncepcja regionalizmu, gdyż region bazuje na solidnym „podkładzie” określonych

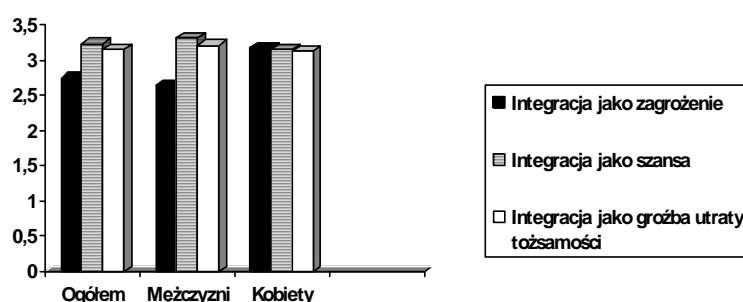
¹⁵ L. Pełka, *Rytuały, obrzędy, święta*, Wyd. KAW, Warszawa 1989, s. 9.

¹⁶ A. Woś, *Spółeczne funkcje rolnictwa i nowa równowaga*. Zagadnienia Ekonomiki Rolnej, nr 1 /2005, s. 3-16.

¹⁷ *Rolnicza Polska wobec wyzwań współczesności*, pod red. T. Hunka, IRWiR, Warszawa 2002, s. 47-49.

paradygmatów, ścieżek ewolucji jednostki terytorialnej. Filozofia rozwoju regionalnego dotyczy funkcjonowania rzeczywistości, jest sposobem osiągania ładu przestrzennego w gospodarowaniu, kulturze i społecznym bytowaniu człowieka. Regionalizm to istotny element konkurencyjności, to mnożnik regionalny określający mechanizm osiągania szczególnych korzyści

Dla ukazania opinii społeczeństwa dotyczącej wpływu integracji europejskiej na obecny wizerunek polskiej wsi, przeprowadzono w 2008 r. badania ankietowe wśród 578 mieszkańców woj. podkarpackiego, gdzie respondenci w skali od 1 (nie zgadzam się) do 5 (całkowicie się zgadzam) mieli wskazać istotę zjawiska (rys. 1.).

Rys. 1. Opinie dotyczące wpływu integracji na wizerunek wsi

Źródło: obliczenia własne na podstawie badań ankietowych.

Z analizy danych wynika, że społeczeństwo w większym stopniu postrzega integrację jako szansę dla naszej wsi niż zagrożenie. Odpowiedź, że jest to szansa, uzyskała średnią 3,24 i kształtowała się podobnie wśród kobiet (3,16) i mężczyzn (3,32). Odpowiedź, że integracja jest zagrożeniem, uzyskała średnią 2,75, przy czym w większym stopniu dostrzegają to kobiety (3,18) niż mężczyźni (2,65). Integrację jako utratę tożsamości polskiej wsi oceniono na poziomie średnim – 3,16, bardzo podobnie wśród kobiet i mężczyzn.

W XXI wieku powrót do tradycji i dziedzictwa ludowego staje się na nowo naturalną stroną i potrzebą życia, na wzór powietrza i pożywienia. Bowiem, jak twierdzi J. Buszta: „Od tradycji nie można uciec, niemożliwe jest również radykalne z nią zerwanie. Nie można też mówić o rozpadzie tradycji ludowej, gdyż wiele jej elementów, postaci i nurtów przetrwało w zmieniających się i dostosowanych do obiektywnych warunków formach¹⁸”.

Wieś to także miejsce szczególnie atrakcyjne dla mieszkańców miast, między innymi ze względu na różnice w nowoczesnym i tradycyjnym spojrzeniem na obszary wiejskie i społeczność wiejską. Tradycyjne wartości ponownie są „modne” i mogą odegrać ważną rolę w życiu wsi, jej rozwoju ekonomiczno-społecznego oraz konkurencyjności¹⁹. W 4 lata po akcesji do UE większość mieszkańców wsi uwierzyła, że integracja to dla nich przyszłość, że zmiany idą w dobrym kierunku, mimo w dalszym ciągu słabej sytuacji

¹⁸ J. Buszta, *Kultura ludowa – kultura narodowa*, Wyd. LSW, Warszawa 1974, s. 344.

¹⁹ M. Adamowicz, *Przesłanki rozwoju wielofunkcyjności rolnictwa i zmian we Wspólnej Polityce Rolnej*, Załącznik do *Ekonomiki Rolnej*, nr 1/2005, s. 17-32.

materialnej, w swoich ocenach mieszkańcy wsi stali się podobni do całego społeczeństwa. Po latach marginalizacji „polska wieś przez Brukselę, wróciła do Polski”.²⁰

5. PODSUMOWANIE

Współczesny obraz polskiej wsi początku XXI wieku, jest kształtowany w dużym stopniu przez konsekwencję naszej transformacji systemowej oraz integrację z Unią Europejską. Rzeczywistość potwierdza, że wyraźnie obserwujemy dualny charakter obszarów wiejskich, z jednej strony ich aspekt rolniczy, z drugiej zaś coraz mocniejszej, ich aspekt ochrony krajobrazu, kultury, przyrody i wartości społecznych oraz rozwoju turystyki. Głównym kierunkiem zarządzania obszarami wiejskimi w Polsce powinien być „management of decline”, czyli zmniejszanie roli rolnictwa i związanych z tym konfliktów i kosztów. Integracja z UE wyraźnie podkreśla i preferuje wielofunkcyjny rozwój tych obszarów, co ma bezpośrednie przełożenie na programy pomocowe, które wyraźnie przyczyniły się do poprawy sytuacji ekonomiczno-gospodarczej polskiej wsi. Z drugiej strony wieś ta zachowała swoją specyfikę i oryginalność, przez niektórych nazywaną zacofaniem, a przez innych naszym bogactwem narodowym, które różnicuje wieś polską od wsi europejskiej. Polska wieś zachowała swój regionalny, wiejski charakter, a integracja i globalizacja, co potwierdzają badania, wywarły w większym stopniu efekt pozytywny niż negatywny. Kluczem rozwoju obszarów wiejskich w Polsce wydaje się więc koncepcja regionalizmu, zachowująca nasze narodowe wartości, ale także akceptująca zasady wspólnej polityki rozwoju obszarów wiejskich w Europie.

LITERATURA

- [1] Adamowicz M., *Przestanki rozwoju wielofunkcyjności rolnictwa i zmian we Wspólnej Polityce Rolnej*, Zagadnienia Ekonomiki Rolnej, nr 1/2005.
- [2] Biernat-Jarka A., *Zmiany w zakresie polityki wspierania rozwoju obszarów wiejskich w Unii Europejskiej*, [w:] *Kwestia agrarna w Polsce i na świecie*, Wyd. SGGW, Warszawa 2005.
- [3] Buszta J., *Kultura ludowa – kultura narodowa*, Wyd. LSW, Warszawa 1974.
- [4] Fottorino E., *Człowiek ziemi*, LSW, Warszawa 1999.
- [5] <http://www.sonata.art.pl/kulturadziedzictwo.htm>; ks dr Wiesław Niewęglowski.
- [6] Kania J., *Wielofunkcyjność rolnictwa i obszarów wiejskich w jednoczącej się Europie*, AURA, 1/2009.
- [7] Kuźma F., *Agricultural Policy of the Slovak Republic in the process of admission to the EUROPEAN Union*, Zeszyty Naukowe AR, nr 377, Kraków 2000.
- [8] Macnaghten P., J. Urry, *Alternatywne przyrody. Nasze myślenie o przyrodzie i społeczeństwie*, Wyd. Nauk. SCHOLAR, Warszawa 2005.
- [9] Maurel M.C., *Jaką rolę ma odgrywać rolnictwo w społeczeństwie europejskim?* Wieś i Rolnictwo, nr 1/2005.
- [10] Otolinski E., Wielicki W., *Europejski model rolnictwa i wsi XXI wieku*, [w:] *Regionalne zróżnicowanie agrobiznesu*, AR w Poznaniu, Poznań 2002.
- [11] Pełka L., *Rytuały, obrzędy, święta*, Wyd. KAW, Warszawa 1989.
- [12] *Podstawy strategii zintegrowanego rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich w Polsce*, pod red. J. Wilkina, Uniwersytet Warszawski, 2003.
- [13] *Polska wieś 2008. Raport o stanie wsi*, pod red. J. Wilkina i I. Nurzyńskiej, FDPA, Warszawa 2008.

²⁰ *Polska wieś 2008. Raport o stanie wsi*, pod red. J. Wilkina i I. Nurzyńskiej, FDPA, Warszawa 2008, s. 76.

- [14] *Rolnicza Polska wobec wyzwań współczesności*, pod red. T. Hunka, IRWiR, Warszawa 2002.
- [15] Skorowski H., *Antropologiczno-etyczne aspekty regionalizmu*, PWN, Warszawa 1990.
- [16] Tomczak F., *Gospodarka rolnicza w rolnictwie: Uwarunkowania i mechanizmy rozwoju*. IRWiR PAN, Warszawa 2005.
- [17] Wiatrak A.P., *Regionalny wymiar rozwoju obszarów wiejskich*, [w:] *Kwestia agrarna w Polsce i na świecie*, Wyd. SGGW, Warszawa 2005.
- [18] Woś A., *Społeczne funkcje rolnictwa i nowa równowaga*, Zagadnienia Ekonomiki Rolnej, nr 1 /2005.
- [19] Zegar I., *Kierunki rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich – uwarunkowania regionalne. Możliwości wielofunkcyjnego rozwoju wsi polskiej w kontekście integracji z UE*, pod red. A. Stasiak, KPZK, Warszawa 2000.

INFLUENCE OF EUROPEAN INTRGRATION ON POLISH COUNTRY IMAGE

Summary

Rural areas are facing transformation related to changes in image of third millennium rural areas as well as non-beneficial socio-economic phenomenon which appears on the rural areas. Development of their, is not presently closely connected with food production but with production of high quality food and with necessity to develop effective non-agricultural entrepreneurship next to effective agriculture. More often rural development is an object of interpretation in aspect of its multifunctionality where agriculture is one of many others activities conducted by rural farms.

Złożono w redakcji w czerwcu 2009 r.